

Risale-i Nur'da Hz. Zülkarneyn ve Ye'cüc – Me'cüc

Kur'an-ı Kerim'de Zülkarneyn (Kehf Suresi: 83-98 Ayet Mealleri)

83- Sana Zülkarneyn'den soruyorlar. De ki: Size ondan bir hatıra okuyacağım.

84- Biz onu yeryüzünde kudret sahibi kıldık ve muhtaç olduğu herşeye ulaşacak bir sebep verdik.

85- O da bir sebebi takip etti, bir yol tuttu.

86- Nihayet gün batısına vardı ve güneşin hararetli ve çamurlu bir çeşme suyunda gurup ettiğini gördü. Orada bir kavme rast geldi. Ona dedik ki: Ey Zülkarneyn, dilerse inkarlarından dolayı onları cezalandırır, dilerse onlara güzelce muamele edersin.

87- O dedi ki: "Kim inkarında ısrar ederek zulmederse, onu cezalandıracağız. Sonra da o Rabbine döndürülür ve Rabbi de onu şiddetli bir azaba uğratar.

88- "Kim de iman eder ve güzel işler yaparsa, en güzel bir mükafatı hak etmiş olur. Biz de ona yapabileceği, kolay şeyleri teklif ederiz."

89- Sonra başka bir yol takip etti.

90- Nihayet gün doğusuna varınca, güneşi öyle bir kavmin üzerine doğuyor buldu ki, Biz onlara güneşten koruyacak bir siper vermemiştik.

91- İşte Zülkarneyn'in hali böyle idi. Onun sahip olduğu herşeyi Biz ilmimizle kuşatmışızdır.

92- Sonra başka bir yol takip etti.

93- Nihayet iki dağ arasına ulaştığında, onun önünde, neredeyse hiçbir söz anlayamayacak haldeki bir kavme rastgeldi.

94- "Ey Zülkarneyn" dediler, "Ye'cüc ve Me'cüc, yeryüzünde fesat çıkarıp duran kimselerdir. Sana bir vergi versek, onlarla bizim aramızda bir sed yapar mısın?

95- O dedi ki: "Rabbimin beni içinde bulundurduğu makam ve nimet daha hayırlıdır. Siz bana kuvvetinizle yardım edin ki onlarla sizin aranızda sağlam bir sed yapayım."

96- "Bana demir kütleleri getirin" dedi. İki dağın arası demir kütleleriyle dolduğunda, "Körükleyin" dedi. Onu ateş haline getirince de, "Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim" dedi.

97- Artık ne o seddi aşabildiler, ne de onda bir delik açabildiler.

98- Zülkarneyn, "Bu Rabbimden bir rahmet eseridir." dedi. "Rabbimin vaad ettiği vakit geldiğinde onu dümdüz yapar, Rabbimin vaadi ise haktır."

Kur'an-ı Kerim'de insanların Hz. Peygambere (s.a.v.) yönelttikleri bir soru hatırlatılarak Zülkarneyn ve Ye'cüc-Me'cüc kavminden bahsedilir. (Kehf Suresi: 83-98) Bu ayetlerde Zülkarneyn, değişik yerlere seyahat eden, insanlara yardımcı olan, zalimlere karşı mazlumların yanında yer alan bir kişi; Ye'cüc-Me'cüc kavmi, kendilerinden emin olunmayan zalim ve yıkıcı bir topluluk; Sed-i Zülkarneyn ise, zararlı bir kavimden mazlum insanları korumak amacıyla yapılmış bir set olarak anlaşılmaktadır.

Bahsedilen ayetlerde Zülkarneyn ve Ye’cüc-Me’cüc kavmi hakkında yeterince bilgi (kat’iyyü’d-delalet) verilmemesi, müfessirleri çeşitli yorumlara yöneltmiştir. Bu zamana kadar yazılmış birçok tefsirde bu konular farklı farklı yorumlanmış, fakat temel bilgilerde büyük ölçüde ittifak edilmiştir. Zülkarneyn’in uzaya yolculuk yaptığına dair son zamanlarda yapılan tartışmalarda da bu tür bilgiler etkili olmuştur. Öyle sanıyoruz ki bu yaklaşımlar, bazı tefsirlerin “mahlûk-u ilâhîden yerin zahirında (arka, sırt, geri) veyahut batnında (iç) âdemî veya gayr-ı âdemî bir mahlûktur ki, kıyamete, böyle nev-i beşerin hercümercine sebep olacaktır” şeklindeki yorumundan kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi Üstad Bediüzzaman, bu ifadeleri tefsirlerin malumatları olarak verir; ve konuyla ilgili görüşünü, başka şekilde açıklar. Konunun ayrıntıları ileriki satırlarda incelenecektir.

Risale-i Nur’un muhtelif yerlerinde bu meseleye dair, bilgiler vardır. Ancak, genel olarak konunun nasıl ele alınması gerektiği Muhakemat’ta incelenmiştir. Biz bu yazımızda Zülkarneyn ve Ye’cüc-Mecüc meselesine dair Risale-i Nur’un getirdiği yorumları Muhakemat’ta sunulan çerçeve içerisinde inceleyeceğiz. Burada müfessirlerin farklı izah tarzları geliştirdiği şu sorulara, Risale’den çıkabilecek cevapları aramaya çalışacağız: Zülkarneyn meselesindeki Kur’anî bilgi nasıl yorumlanmalıdır? Zülkarneyn için bir kimlik tanımı yapabilir miyiz? Zülkarneyn’in gezileri hakkında neler söylenebilir; uzaya gitmiş midir? Sedd-i Zülkarneyn’in mahiyeti nedir? Ye’cüc-Me’cüc kavmi hakkında neler söylenebilir? Bu sorulara hangi ölçüler içinde tatmin edici cevaplar bulabiliriz?

Nüzul Sebebi

Bu soruların cevabını bulabilmek ve konunun çerçevesini anlayabilmek için ilgili ayetlerin nüzul sebebini incelemeliyiz. Zülkarneyn’le ilgili ayetler, Hz. Peygamber’e sorulan bir soru üzerine nazil olmuştur. Elmalılı M. Hamdi Yazır’ın Hak Dini Kur’an Dili adlı eserinin ilgili bölümünde, Hz. Peygamberin Zülkarneyn’den çeşitli vesilelerle söz etmek suretiyle mezkur ayetlerin nüzul sebebini açıkladığını öğreniyoruz. Taberi’de Ukbe b. Amir’den rivayet olunduğuna göre; bir gün Rasulullah’a (s.a.v) hizmet ederken ehl-i kitaptan bir topluluk gelerek bir soru sormak isterler. Peygamberimiz onların içeri alınmasına izin verdikten sonra şöyle der: “İsterseniz kitabınızda yazılı bulduğunuz şeylerden sorunuz, isterseniz ben size bilgi vereyim” der. Gelenlerin “Sen bilgi ver” demesi üzerine Peygamberimiz (s.a.v) “Zülkarneyn’den ve kitabınızda bulduğunuz şeylerden soruyorsunuz” buyurur. Başka bir rivayette de Yahudiler Hz. Peygamber’e: “Ey Muhammed! Sen ancak İbrahim’i, Musa’yı, İsa’yı ve bazı peygamberleri anlatıyorsun. Çünkü onlarla ilgili haberleri bizden işittin. Şimdi bakalım bize öyle bir peygamberden haber ver ki, Allah Teâlâ onu Tevrat’ta ancak bir yerden başka zikretmemiştir. O kimdir?” demişler. Hz. Peygamber bu soruya cevap olarak “Zülkarneyn” buyurmuştur. Kehf Suresi 83. ayetinde Hz. Peygambere hitaben, “Bir de sana Zülkarneyn’den soruyorlar” ibaresinin yer alması yukarıdaki anekdotları doğrular niteliktedir. (Elmalılı, V, 382) Bu Kur’anî anekdotla Şari-i Hakim, Resulüne sorulan bir sorunun mucizevi bir tarzda cevaplanması dışında; Müslümanların tarih felsefesine dair önemli ipuçları vermiştir.

Kavramların Simgesel Anlamları (Zaruri Ahkamlar)

Risale-i Nur’da Zülkarneyn meselesine dair hükümler grupta incelenmiştir. “Bir kaziye çok ahkamı tazammun eder. O ahkâmın bazısı zaruri ve bazısı dahi nazari ve muhtelefü’n-fihadır (hakkında anlaşmazlık bulunan mesele)” sözünde ifade edildiği gibi, bir kısım hükümler, değişmez ve inkarı kâbil değildir (muhkem). Bazı hükümler ise nazari, üzerinde ittifak olmayabilir (mütâşabih), müfessirlere göre değişik şekillerde yorumlanabilir. (Muhakemat, 68) Zülkarneyn konusundaki ahkâmın da “zaruri” ve “nazari” yönleri vardır. Kur’an-ı Hakim, bütün insanlara hitap ettiği için, görünüşte bir küçük olayı zikrederek, benzer durumlarda geçerli olacak bilgiler veriyor. (Lem’alar, 105) Bundan dolayı bu konudaki kavramların simgesel anlamları öne çıkıyor. Her dönemde bir Zülkarneyn, bir sedd-i Zülkarneyn, bir Ye’cüc-Me’cüc kavmi bulunacaktır. Bu kavram ve kelimeler de belli kodlarla ifade edilebilecek anlamlara sahiptirler. Mesela, “Sedd-i Zülkarneyn’in külliyyetinden bir ferdi olan Sedd-i Çin” (Lem’alar, 105) denilirken, Sedd-i Zülkarneyn’in oluşturduğu şahs-ı manevinin bir örneği gösteriliyor. Şimdi, Zülkarneyn, Sedd-i Zülkarneyn, Ye’cüc-Me’cüc ve seddin inhidamı hakkındaki zaruri bilgiler/simgesel anlamlar/anlam kodları üzerinde durulacaktır. Buradaki bilgiler yoruma açık olmayıp kesin bilgilerdir.

I- Zülkarneyn “müeyyed min indillâh” bir şahıstır. Yani Allah tarafından teyid edilmiştir, görevlendirilmiştir. “Seddin binasına mürşid bir şahıstır.” Seddin planlanmasında, inşasında ve yapımında öncü olan bir şahıstır. Kendisinden yardım talep edenlerin yardımlarına koşarak, onların saldırgan ve fesat kavimlerin saldırılarından korumaya çalışmıştır.

II- Zülkarneyn'in "irşat ve tertibiyle, iki dağ arasında bir sed bina edilmiştir: Zalimlerin ve bedevilerin def-i fesatları için...". "Müfsitlerin def-i şerleri için bir redm-i azim (büyük set) ve cesim bir duvardır." Bu duvarla bedevi ve saldırgan kavimlerin saldırılarından, medeni ve mazlum kavimler korunmuştur.

III- Yecüc-Me'cüc ise "iki müfsid kabiledirler." (Muhakemat, 68) "Ehl-i garet ve fesat ve ehl-i hadaret ve medeniyete, ecel-i kaza hükmünde iki taife-i mahlukullahtır." (Muhakemat, 70) Yukarıda bahsi geçen saldırgan kavim bunlardır. İnsanlar için zararlı yaratıklardır.

IV- "Emr-i İlahi geldiği vakit, sed harap olacaktır." (Muhakemat, 68) Sed ilanihaye varlığını sürdüremeyecektir. Kıyamete yakın bir zamanda bu sed yıkılacaktır.

Müfessirlerin Yorumları (Nazari Ahkamlar)

İkincisi bu meselenin niteliği ve açıklamasına dair yapılan yorumlardır. Üzerinde ittifak olmayabilir. Bu bilgiler için Kur'an'da kesin deliller yoktur. Yani, "Kur'an onlara delalet etmez; fakat kabul edebilir" İşte bu konular, üzerinde tevil yapılabilir. Bu konularda Tevrat ve İncil'deki bilgilerden yararlanılabilir, fakat aynen alınamaz. Çünkü bu kitaplara beşeri mülâhazalar girdiği için, insanı yanlış noktaya götürebilir. Geçmiş peygamberlerle ilgili olarak ehl-i sünnet ve cemaatte olan "masumiyet-i enbiya" fikrine muhalefet olması bunun delilidir. Şimdi bu temel başlıklarla ilgili "nazarî" meseleler üzerinde duralım. Bu konuda diğer müfessirlerin görüşleri ifade edileceği gibi, her konuyla ilgili olarak Üstad Bediüzzaman'ın görüşleri de yer alacaktır. Bu konularda kesinlik ifade edilmemekle beraber, reddetmek için de bir nedenimizin olması gerektiğini hatırlamalıyız. Buradaki bilgiler yukarıda anlam kodları verilen kelime ve kavramların örnekleme gibidir. Bir şahs-ı maneviye temsil eden, mezkur kavramların farklı zaman ve yerlerde farklı somut görünüşleri olabilir. Burada çeşitli müfessirlere ait yorumları ve Üstad Bediüzzaman'ın getirdiği yorumları inceleyeceğiz. Bunu yaparken mukayesenin kolaylaşması için yukarıdaki sıralamayı aynen kullanacağız.

I- Zülkarneyn için çok değişik isimlendirmelerde bulunulmuştur. Müfessirlerin bir kısmı Zülkarneyn'i Büyük İskender olarak yorumlamışlardır. Bazıları da Zülkarneyn'i "melik", "nebi", "veli bir zat" olarak görmüşlerdir. (Muhakemat, 69) Bir çok müfessirin aksine Bediüzzaman, Zülkarneyn'in Makedonya kralı Büyük İskender olmadığını yazmıştır. Çünkü, isim buna izin vermiyor. Bu gibi "zü" ile başlayan isimler Yemen padişahlarında görülen bir durumdur. Yemen padişahı Zülyezen gibi birisi olmalıdır. Büyük İskender MÖ 300'lerde yaşamıştır. Zülkarneyn ise, Hz. Hızır'dan ders almış, Hz. İbrahim zamanında bulunmuştur. (Lemalar, 104)

Zülkarneyn'in gittiği yerler de farklı tartışmalara neden olmuştur. Risale-i Nur'da Zülkarneyn'in gittiği yerlere dair verilen bilgiler, Zülkarneyn'in uzaya gitmiş olabileceğine darir yaklaşımları doğrulamamaktadır. Ayet-i Kerime'de mealen, "Güneşin, harareti ve çamurlu bir çeşme suyunda gurub ettiğini görmüş" ibaresi ile Zülkarneyn'in güneşin gurubunu Bahr-i Muhit-i Garbî (Atlas Okyanusu) sahilinde veya volkanlı, alevli, dumanlı dağın gözünde gördüğü ifade edilir. Bununla "Zülkarneyn'in mağrip tarafına seyahati, şiddet-i hararet zamanında ve bataklık tarafına ve güneşin gurub avanına ve volkanlı bir dağın fışkırması vaktine tesadüf ettiğini beyan etmekle, Afrika'nın tamam istilasını gibi çok ibretli meselelere işaret eder." (Lemalar, 103) Buradan Zülkarneyn'in Afrika'nın tamamını aştığını ve Atlas Okyanusu sahiline uzaktan baktığını anlamaktayız. Dünyanın birçok yerine seyahat eden bir kişinin nazarı, nazar-ı ilahide böyle tasvir edilmektedir.

II- Sedd-i Zülkarneyn hakkındaki bilgiler de müfessirler tarafından farklı yorumlanmıştır. Bunlar arasında "sedd-i Çin", "başka yerde cebelleşmiş", "sedd-i mahfidir, inkılap ve ahval-i alem setreylemiştir." yorumlarını yapanlar vardır. (Muhakemat, 69) Bediüzzaman'a göre Çin seddini Sedd-i Zülkarneyn kabul edilmesine "tecviz" edilebilir. Bu set "müeyyed min indillahi" bir zat tarafından inşa olunmuş, ehl-i medeniyeti ehl-i bedeviyetin şerlerinden korumuştur. Bu vahşi kabilelerden Hunlar, Avrupa'yı herc ü merc ettiği gibi, Moğollar da Asya'yı zir ü zeber etmiştir. (Muhakemat, 70) Ancak bundan ibaret değildir. Tarih boyunca birçok yerde saldırgan yıkıcı toplumların zararlarından korunabilmek için bir çok sed yapılmıştır. Bütün bunlar Kur'an-ı Hakim'in değişik yerlerde farklı farklı yorumlanmasına sebep olmuştur. (Lem'alar, 105) Bu açıdan bakılınca Çin Seddi de, Sedd-i Zülkarneyn'in külliyyetinden bir ferdi olabilir. Yine bu isme layık, dünyanın birçok yerinde çeşitli sedler vardır. Bunların bazıları höyük şeklinde örtülerek dağ şeklini almıştır.

III- Ye'cüc-Me'cüc kavimleri hakkında da, "veled-i Yafes'ten iki kabile", "Moğol ve Mançur", "akvam-ı şarkıye-yi şimali", "ben-i ademden bir cemiyet-i azime, dünya ve medeniyeti herc-ü merc eden bir taife", "mahluk-u ilahiden yerin zahrında ve yahut batnında âdemî veya gayr-i âdemî bir mahluktur ki, kıyamette böyle nev-i beşerin herc-ü mercine sebep olacaktır." yorumları yapılmıştır. (Muhakemat, 70) Üstad Bediüzzaman ise yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Hun, Moğol, Mançur gibi kavimleri Ye'cüc-Me'cüc olarak değerlendirmektedir. (Sözler, 311) Bu kavimler kıyamete yakın bir zamanda, yeryüzüne gelerek medeniyet-i beşeriyeyi zir-ü zeber eder. Her zaman birkaç kişinin şahsında zayıf bir şekilde bulunan bu şahs-ı manevi zamanı gelince tezahür eder. Fakat bunların muharrikleri başka bir surette görünür. (Sözler, 311)

IV- Seddin harabiyeti zamanı hakkında ise, "kıyamette", "kıyamete yakın", "emaresi olmak şartıyla uzaktır", "harap olmuştur, fakat dekk (parçalanma) olmamış" denilmiştir. Üstat bu konudaki yorumunu "seddin inhidamı, yerin sakalına bir beyaz düşmek ve oğlu olan nev-i beşer de ihtiyar olmasına bir alamettir." şeklinde özetlemiştir. (Muhakemat, 70) Yani, seddin yıkılışını dünyanın ömrünün son zamanlarında görülecek bir durum olarak yorumlamıştır. Hatta bu durumu anlatabilmek için, yer insana benzetilerek seddin inhidamı "ihtiyarlıktan bir buruşukluktur" şeklinde tanımlanmıştır.

Sonuç

Kur'an'ın mesajı, bütün zamanlara hitap ettiği için her asırda, o dönemlerin mücedditlerinin açmış olduğu pencereden hakikatlere nüfuz edilir. Bu zamanda da Kur'an'ı asrın idrakine sunan eserler Risale-i Nur'dur. Bu bakımdan, bütün konularla ilgili görüşleri büyük önem arz etmektedir. Risale-i Nur'un bu misyonu, her meselede olduğu gibi Zülkarneyn meselesinde de özgün yorumlar içermesine imkan sağlamıştır. Bu meselede kavramların simgesel anlamları, her asırda o vazifeleri gören bir şahs-ı manevi niteliğindedir. Bu özellik, bahsedilen kavramlarla ilgili somut yorumların yapılmasına mani değildir. Mesela, bir kavmin belli bir zamanda Ye'cüc-Me'cüc fonksiyonunu üstlenmesi, başka bir yerde başka bir kavmin o fonksiyonu üstlenmesine mani değildir. Her zaman, Zülkarneyn gibi bir kurtarıcı, iman ve küfür arasına setler yapan kişiler bulunmuştur. Risale-i Nur'da bu zamanda, bir Sedd-i Zülkarneyn gibi Kur'an ve İmana gelen saldırıların önüne bir sedd-i Kur'anî olmuştur. Bunların yanında mezkur ayetlerle ilgili kati bilgiler, yapılan her yoruma izin vermez. Zülkarneyn'in yolculukları arasında uzayında bulunduğu iddia edilmesi de, zaruri bilgiler içerisinden çıkarılamaz.